

що визначають інтереси особистості, її включення до діяльності, пов'язаної із задоволенням виниклої потреби. Як перетворююча здатність вона формується через відповідні соціальні знання, вміння й навички, спрямовані на розвиток себе й середовища згідно з партнерськими інтересами особистості та суспільства [3]. Як стійка інтегративна характеристика активна соціальна позиція виявляється в ініціативності, старанності, соціальній відповідальності, вимогливості до себе, цілеспрямованості тощо.

Процес формування соціальної позиції має довготривалий характер і є досить складним і суперечливим. Це пояснюється тим, що сама особистість, і умови її діяльності, і соціальне середовище, в якому вона діє, кожного разу є іншими, змінними, не завжди прогнозованими. Це водночас диктує зацікавленість особистості проблемами інших людей, громади тощо; уміння самостійно обирати способи і засоби діяльності; приймати рішення; здійснювати самоконтроль і самокорекцію.

Виходячи з попередніх визначень, сутнісними характеристиками активної соціальної позиції є: самодетермінація (потреби, самоусвідомлене спонукання, готовність до діяльності); соціальна взаємодія (взаємозв'язок особистості з соціумом, який виявляється в пізнанні, спілкуванні, соціально продуктивній діяльності, результатом чого є розвиток особистості й соціального середовища); усвідомлення власних дій та необхідності власного внеску в життя суспільства і відповідальність за них; вільний та ініціативний вибір суспільно значущої мети; узгодженість намірів, можливостей та індивідуальних якостей з вимогами конкретної діяльності та сфери взаємодії із соціальним середовищем. Активна соціальна позиція членів соціуму сприяє виникненню соціальної взаємодії і, як наслідок, підвищенню рівня інтегрованості, соціальної довіри в соціумі [5].

Отже, підводячи підсумок висловленому вище, можна визначити, що активна життєва позиція – це один з основних регуляторів соціальної поведінки, що забезпечує перспективу життєвого шляху і розвитку індивідуальності; складна структура, яка характеризується потребою до дії та реалізується в соціально-значущій діяльності. Ця діяльність спрямована назовні, їй притаманні соціально-ціннісні вчинки і поведінка людини, інтереси, що відображають особистісні утворення та інтегрують раціональне й емоційне начало, визначають спрямованість людини на предмети і явища оточення, а також вмотивованість до дій.

Література

1. Воробьев Ю. Л. В поисках смысла и правды. *Активность и развитие личности*. М.: МГСУ «Союз», 2003. 500 с. С.231.
2. Зборовский Г. Е. *Общая социология*. М.: Гардарики, 2004. 307 с.
3. Мальковская Т. Н. *Социальная активность*. М.: Педагогика, 1988. 144 с.
4. *Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг.ред. Т.Ф.Алексєєнко*. Вінниця: Планер. 2009. 347 с.
5. *Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула*. Київ : «ЕксОб», 2004. 304 с.

ФАКТОРЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ КИБЕРБУЛЛИНГА В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Шинкевич Татьяна Владимировна

УО «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», г. Минск
Научный руководитель – старший преподаватель Погодина Е. К.

Изучение проблемы кибербуллинга интересует психологов и педагогов уже около двух десятилетий. С развитием коммуникационных технологий и

распространенности среди подростков сети Интернет, эта форма особенно прижилась.

Впервые определение понятию кибербуллинга дал Б. Бэлси. По его мнению, кибербуллинг – это использование информационных и коммуникационных технологий, например, электронной почты, мобильного телефона, личных интернет-сайтов, для намеренного, неоднократного и враждебного поведения лица или группы, направленного на оскорбление других людей. На данный момент более новых определений данного понятия не существует. Несмотря на то, что проблема кибербуллинга исследуется последних два десятилетия, она остается малоизученной и трактуется в рамках рассмотрения школьного буллинга [1, с. 46].

Под понятием «кибербуллинг» подразумевается вид психологического насилия, сопровождающийся угрозами, оскорблением личности жертвы или его близких, террором или травлей с помощью сети Интернет. В основном под категорию жертв и их преследователей попадают дети подросткового возраста. Это обусловлено пубертатным периодом, который характеризуется высокой чувствительностью к любым оскорблениям, слухам и социальным неудачам.

Кибербуллинг является отличным от буллинга рядом особенностей, которые усложняют выявление факта насилия и вовлекают больше участников в данный процесс. Поэтому необходима своевременная социально-педагогическая профилактика и психологическая коррекционная работа как с жертвами кибербуллинга, так и с участниками и соучастниками данного процесса [1, с. 46].

В ходе анализа теоретических источников было определено, что под категорию жертв зачастую попадают те подростки, которые наиболее подвержены буллингу в реальной жизни. Общение в коллективе сверстников в реальной жизни и в сети Интернет зачастую идентично. Однако, в отличие от буллинга, кибербуллинг является особенным по причине преимущественной анонимности преследователей. Жертва может лишь подозревать, кто причастен к кибербуллингу, тем самым часто оставляя факт насилия безнаказанным.

Явление кибербуллинга в школах было выявлено в основном в странах, где есть свободный доступ к интернету и гаджетам у подростков. К общим выявленным тенденциям можно отнести следующие: по крайней мере 5 % учеников подвергаются издевательствам в сети еженедельно или более часто; учащиеся средней школы реже подвергаются издевательствам, чем 228 учащиеся начальной школы (5% младших школьников испытывают такого рода насилие регулярно); мальчики чаще становятся жертвами издевательства, чем девочки. Как было установлено, эти тенденции отличаются стабильностью довольно длительное время. Это означает, что миллионы учеников регулярно подвергаются насилию и агрессии со стороны сверстников [1, с. 47].

В большинстве случаев основной удар преследователя приходится на внешний вид или интересы жертвы. Большой объем информации, который располагается на личных страницах в социальных сетях позволяет найти то, что позволит высмеять человека или же затронуть болезненную для него тему. Более того, личная информация о жертве может стать и предметом запугивания со стороны преследователей. Выделяют восемь основных типов кибербуллинга [2, с. 38]:

Флейминг – форма кибербуллинга, при которой происходит эмоциональный диалог в сети Интернет. Зачастую флейминг характерен для обсуждений в комментариях или же на форумах, где существует ветвистая система ответов.

Харассмент – многочисленные оскорбительные сообщения жертве с целью сбить с толку и перегрузить гневными сообщениями личный аккаунт или почту жертвы. Часто харассмент используется в онлайн-играх.

Клевета - распространение оскорбительной и неправдивой информации. Она не имеет под собой реальных фактов или же событий и направлена на осквернение репутации жертвы перед другими.

Самозванство – форма кибербуллинга, при которой преследователь использует копию ее личной страницы или блога в социальных сетях, системе мгновенных сообщений, либо взламывает основной аккаунт жертвы и ведет от имени жертвы негативную коммуникацию.

Выманивание, или фишинг – данная форма предполагает получение преследователем конфиденциальной информации о жертве с целью дальнейшей ее публикации на всеобщее обозрение.

Отчуждение, или изоляция. Форма, при которой преследователи создают списки или призывы с целью изолировать от общения жертву. В данном случае целью является причинение психологического насилия уменьшением круга контактов жертвы.

Киберпреследование — скрытое выслеживание жертвы с целью организации нападения, избиения, изнасилования и т.д.

Хеппислепинг – данная форма наиболее близка к буллингу, однако отличается тем, что целью становится не само избиение или травля жертвы, а распространение видео- и фотоматериалов, где жертву унижают и избивают.

В результате анализа исследований по теме кибербуллинга было выявлено, что помощь родителей подросткам, подвергшимся кибербуллингу, довольно мала. Они в редких случаях имеют понятие о кибербуллинге и методах защиты от него и от других интернет-угроз, о компьютерных технологиях, обеспечивающих онлайн-безопасность их ребенка. Менее 25% родителей вводят какие-либо ограничения на пользование интернетом для своего ребенка, при этом 70% детей, проживающих в СНГ, ежедневно заходят в интернет (около трети имеют свои профили), а 10% детей страдают выраженной интернет-зависимостью [2, с. 38].

Эмпирическое исследование проводилось в марте-апреле 2020 года среди учащихся 7-8 классов государственного учреждения образования «Средняя школа №83 г. Минска имени Г.К. Жукова». В результате анализа полученных данных были выявлено, что основными причинами, которые вызывают кибербуллинг, являются желание самоутвердиться в глазах сверстников (74,1% всех респондентов), показать свой авторитет и превосходство путем унижения более слабых личностей (58,3%). При этом в один ряд с данной причиной встает и низкая самооценка у агрессивных детей и подростков (51,7%) – подростки проявляют свою злобу и зависть, пытаются заглушить чувство собственной неполноценности или отвержение обществом. Комплекс неполноценности возникает как результат различных причин, таких как собственные ошибки и неудачи, душевные травмы и т.п.

Еще одной причиной кибербуллинга является желание подростков развлечься. Данный вариант ответа выбрали 92,4 % респондентов. Кибербуллинг может начаться с шуток, язвительных высказываний в адрес жертвы. Юмор является способом самовозвышения, так как объект смеха является смешным, а субъект считает себя остроумным. Поэтому часто причинами, толкающими подростков или их преследователей к кибербуллингу, становятся юмор и желание высмеять человека. Факторами, способствующими возникновению кибербуллинга, могут также стать проблемы в семейных взаимоотношениях, низкий уровень эмпатии, неумение разрешать конфликты, индивидуально-личностные особенности индивида [2, с. 38].

Отличительной чертой кибербуллинга является то, что кроме жертвы и преследователя в процесс вовлечены «наблюдатели» – лица, которые косвенно участвуют в процессе кибербуллинга. В зависимости от принимаемой ими стороны они могут быть как соучастниками травли, так и оказаться потенциальными жертвами насилия. Поэтому говоря о профилактике кибербуллинга в подростковой

середі, необхідно освітлювати не тільки позиції жертви і переслідувача, але і давати інформацію про те, як поводитися в ситуації, якщо підліток став свідком кібербулінга [3, с. 94].

Література

1. Белковец О. С. Феномен кібербулінга середі підлітків в соціальних мережах. *Весті БДПУ. Серія 1*. 2016. № 2. С. 46-49.
2. Баранов А. А., Рожина С. В. Психологічний аналіз причин підліткового кібербулінга. *Вестник Удмуртського університету. Психологія. Педагогіка. Філософія*. 2015. Т. 25. Вип. 1. С. 37-41.
3. Малкіна-Пых І. Г. Віктимологія: психологія поведінки жертви. М.: Ексмо, 2010. 864 с.

ТРЕНІНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Щегольова Тетяна Миколаївна

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя, м. Ніжин
Науковий керівник – канд. пед. наук,
доц. Володченко Ж. М.

Особливості соціально-економічного, політичного та культурного розвитку України провокують появу та еволюцію неоднозначних соціальних явищ. Так, поширення вживання алкоголю у підлітковому середовищі є найгострішою на сьогоднішній день проблемою, яка набула загрозливого характеру. Алкогольна залежність – це захворювання, яке виникає у результаті вживання речовин, які вміщують алкоголь і викликають у малих дозах ейфорію, а у великих - звикання, руйнування всіх сфер життя людини.

Дослідники зауважують, що підлітковий вік є найбільш вразливим з точки зору залучення до вживання речовин з вмістом алкоголю. Такі особливості підліткового віку, як звільнення від батьківської опіки, групування з ровесниками, загострення акцентуації характеру, формування самооцінки, пошук сенсу власного життя та неможливість задоволення актуальних для цього віку потреб, виступають фактором систематичного зловживання алкоголем та енергетичними речовинами.

Лікарі провели дослідження, в результаті якого встановили наступний факт: у 25-літніх людей звикання до алкоголю відбувається як правило за 5 років; у 15-17 річних - удвічі швидше; а у 13 -15 річних алкогольна залежність настає менше ніж за рік.

В останні десятиріччя прийом неповнолітніми та молоддю алкоголю та енергетичних речовин перетворилося на проблему, яка є актуальною та становить серйозну загрозу для фізичного та емоційного здоров'я підростаючого покоління, для підтримки якості життя молоді, для перспективи отримання престижної професії, самореалізації себе в ній, для створення сім'ї, а також спричиняє збільшення злочинності та розповсюдження невиліковних хвороб.

Як свідчать наукові дослідження алкоголь впливає на всі сфери життя молодої людини: на цілі і мрії, які визначають побудову життєвих перспектив особистості (алкоголь їх руйнує, робить людину байдужою до свого власного майбутнього); на навчання і майбутню професійну діяльність (алкогольна залежність спричиняє девіантну поведінку, травми, втрату кваліфікації, можливості отримати освіту); на здоров'я (погане самопочуття, ураження мозку, ВХ/ВІЛ); на сім'ю і друзів (підвищений ризик до вживання алкоголю всією родиною. втрата родинних зв'язків, взаємоповаги, а також прояв сімейного насильства). Молодь, яка вживає алкоголь і потрапляє в залежність від нього, назавжди втрачає можливості, які вже ніколи не зможе мати.